

DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIËN EN ENERGIE

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft:

- **Ontwerp van decreet tot wijziging van het Energiedecreet van 8 mei 2009, wat betreft de uitrol van digitale meters en tot wijziging van artikel 13.2.1 van hetzelfde decreet;**
- **Principiële goedkeuring met het oog op adviesvraag.**

1. INHOUDELIJK

SITUERING

Tegen 2020 moet 20% van de verbruikte energie in Europa groene energie zijn. Tegen 2030 wordt er gemikt op 27%. Dit is een engagement waar Vlaanderen zijn verantwoordelijkheid in opneemt. Om deze doelstellingen te behalen is de omslag naar een decentraal energiesysteem essentieel.

Traditioneel wordt elektriciteit vervoerd vanuit een centraal energiesysteem. Dit is een energiesysteem gekenmerkt door grote centraal gelegen productie-installaties, zoals bijvoorbeeld een kolen- of kerncentrale die energie voorziet tot bij de eindafnemer. Hierbij is er in principe enkel nood aan eenrichtingsverkeer op het elektriciteitsnet. Door het beperkt aantal productie-installaties en het eenrichtingsverkeer is het relatief eenvoudig om de 'stroom' te regelen.

Productie van elektriciteit op basis van hernieuwbare bronnen zoals zonne-energie en windenergie wordt daarentegen 'decentrale productie' genoemd. Decentrale energieproductie wordt gekenmerkt door installaties die worden ingeplant op die plaatsen waar het potentieel het grootst is. Dit hoeft niet noodzakelijk op een 'centrale plaats' te zijn, maar kan daarentegen op verschillende locaties..

De huidige distributienetten zijn niet opgebouwd vanuit het concept van decentrale productie. Deze productie bevindt zich vaak niet voldoende in de buurt van de afnemers en er is een noodzaak aan tweerichtingsverkeer. Daarbij komt nog dat de productie van wind en zon niet constant is. Hierdoor zou de betrouwbaarheid van het net in het gedrang kunnen komen en *in extremis* de stroomtoevoer onderbroken kunnen worden.

Vlaanderen heeft nood aan een transitie naar een decentraal energiesysteem. De digitale meter is een cruciale bouwsteen voor deze transitie. Een efficiënt beheer van dit energiesysteem vraagt dan ook een veelomvattende set data. Om er voor te zorgen dat investeringen in het net op een zo efficiënt mogelijke manier gebeuren moeten we kunnen "meten" waar de problemen zich dreigen voor te doen. Dit geeft ook de mogelijkheid om snel te kunnen ingrijpen voordat de problemen zich daadwerkelijk voordoen, onafhankelijk van investeringen of in afwachting van investeringen. Verder zal actieve vraagsturing nodig zijn om optimaal gebruik te maken van het wisselende aanbod van groene stroom. Hierdoor kunnen stromen die op verschillende plaatsen en in

verschillende grootte ontstaan geregeld worden. Door de technologische vooruitgang op het vlak van metering bieden er zich nieuwe kansen aan om de marktwerking en de dienstverlening aan de klanten te verbeteren, zoals bijvoorbeeld een beter inzicht in eigen verbruik.

Sinds oktober 2012 lopen er in Vlaanderen grootschalige proefprojecten inzake nieuwe digitale elektriciteits- en aardgasmeters. In totaal werden al 41.000 meters geplaatst op verschillende plaatsen in Vlaanderen, gespreid over landelijk en stedelijk gebied, zowel in individuele woningen als in appartementsgebouwen.

BELEIDSKADER

De Europese Richtlijnen met betrekking tot elektriciteits- en gasmarkten en de Richtlijn energie-efficiëntie besteden veelvuldig aandacht aan digitale (slimme) meters. Dit is nog meer het geval in de nieuwe ontwerprichtlijnen uit het "Clean Energy for All Europeans-pakket" dat de Europese Commissie op 30 november 2016 publiceerde.

Het Vlaams Regeerakkoord (2014-2019) stelt uitdrukkelijk *"In de toekomst moeten gezinnen de mogelijkheid krijgen om hun vraag aan te passen volgens de kost van energie op verschillende tijdstippen van de dag."*

De Beleidsnota Energie 2014-2019 stelt ter zake: *"flexibiliteit, zowel van de aanbodzijde (productie) als aan de vraagzijde wordt een sleutelement voor de regeling van toegang tot het net. Flexibele netgebruikers kunnen de marktspelers diensten aanbieden om congestie te voorkomen of voor de ondersteuning van het systeemevenwicht. Anderzijds kan de uitbouw van een slim net de totale kost van het productiepark reduceren door eindafnemers actief te laten participeren in de markt (vb via dynamische prijssignalen). Hiertoe voorzien we de nodige maatregelen voor producenten, leveranciers, netbeheerders, aggregatoren en afnemers opdat flexibiliteit maximaal ingezet en gevaloriseerd kan worden.*

De mechanische meters (de zogenaamde ferrarimeters) zullen in de nabije toekomst niet meer worden aangeboden door meterleveranciers en moeten bijgevolg vervangen worden op het einde van hun levensduur. De technologische vooruitgang op het vlak van metering biedt kansen om de marktwerking en de dienstverlening aan de klanten te verbeteren, met name via een slimme meter. Sinds oktober 2012 lopen er in Vlaanderen grootschalige proefprojecten inzake nieuwe slimme elektriciteits- en aardgasmeters. In totaal werden al 41.000 meters geplaatst op verschillende plaatsen in Vlaanderen, gespreid over landelijk en stedelijk gebied, zowel in individuele woningen als in appartementsgebouwen.

Er wordt geëvalueerd voor welke verbruikssegmenten de introductie van slimme meters te verantwoorden is, bijvoorbeeld kleine prosumenten. In uitvoering van de richtlijn energie-efficiëntie zal bekeken worden hoe de uitrol van slimme meters dient te gebeuren zowel in nieuwbouwwoning als bij een ingrijpende renovatie. Ook bij een vervanging van een bestaande elektriciteits- of aardgasmeter kan best direct een slimme meter geplaatst worden."

DOELSTELLINGEN

De doelstellingen bij de uitrol van de digitale meter in Vlaanderen zijn meervoudig.

Ten eerste is de uitrol van de digitale meter de cruciale basis voor de transitie van het decentrale energiesysteem. De digitale meter faciliteert dus het decentrale net, de lokale productie, flexibiliteit, opslag, het gebruik van elektrische voertuigen etc. Een efficiënt beheer van dit energiesysteem vraagt een veelomvattende set data. Weten wordt ondersteund door meten en daarom zijn dergelijke meetinstrumenten noodzakelijk om decentrale energieproductie te combineren met een efficiënt en effectief netbeheer, met andere woorden om netflexibiliteit en -stabiliteit te faciliteren.

Zonder digitale meter is het quasi onmogelijk om vraagsturing, time-of-use prijzen en tarieven bijv. op basis van piekverbruik mogelijk te maken. Bovendien blijkt duidelijk uit de kost- en batenanalyse uitgevoerd door de VREG dat dat dit zonder de digitale meter ook veel meer kostenintensief is.

Ten tweede kan Vlaanderen door de uitrol inzetten op nog meer decentrale productie van groene energie en wordt deze productie tegelijkertijd gefaciliteerd.

Ten derde biedt de digitale meter voordelen voor budgetmeterklanten. Aangezien de budgetmeter functionaliteit kan ingezet worden bij iedere digitale meter is er geen nood meer aan een afzonderlijke (dure) budgetmeter. Bovendien laat de digitale meter een betere begeleiding van de klant toe bij opbouw van schuld of hoog verbruik.

Ten vierde maakt de digitale meter het mogelijk voor iedere eindafnemer om op een efficiënte manier met zijn energiegebruik om te kunnen gaan, door middel van inzicht en gewaarwording van het energieverbruik enerzijds en een daaraan aangepast verbruik anderzijds. Er zijn uiteenlopende ervaringen op het vlak van energiebesparing door een digitale meter. De manier waarop feed back aan de netgebruiker gegeven wordt, lijkt hierin cruciaal te zijn. De netgebruiker krijgt beter inzicht in zijn energieverbruik, staat dus minder voor verrassingen.

Ten vijfde zal betere en meer precieze data het mogelijk maken om op een betere manier aan fraudebestrijding te doen.

Ten zesde kan er zich in Vlaanderen een nieuwe sector ontwikkelen met tal van commerciële initiatieven in de nieuwe markt van energiediensten. De uitrol van digitale meters is ook de meest natuurlijke weg en kadert binnen een algemene digitalisering. In ons dagdagelijks leven wordt alles al digitaal: telefoon, televisie, radio, auto, etc. en dus ook de gas- en elektriciteitsmeter. Niet meegaan in de digitalisering van de maatschappij is een keuze die niet is vol te houden. Temeer omdat in de nabije toekomst de vroegere elektromechanische Ferrarimeter niet meer zal worden aangeboden door meterleveranciers, waardoor de digitale meter ook de enige optie is.

Tot slot zet, zoals hoger vermeld, de Europese regelgeving alle lidstaten aan om digitale meters uit te rollen. Het nieuwe Winterpakket van de Europese Commissie benadrukt dat consumenten betere informatie verdienen, meer mogelijkheden moeten hebben om deel te nemen aan de energiemarkt en meer controle moeten krijgen over hun energiekosten. De ontwerprichtlijn inzake gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit stelt duidelijk dat wanneer de ingebruikname van slimme meters positief wordt beoordeeld, minstens 80 % van de eindafnemers moet worden voorzien van deze slimme meetsystemen.

CONCEPTNOTA

Op 3 februari II. keurde de Vlaamse Regering de conceptnota goed betreffende de uitrol van digitale meters in Vlaanderen. Daarin wordt het breder kader vastgesteld en de klijntlijnen uitgezet wat betreft de functionaliteiten van de meter, welke rollen door wie moeten opgenomen worden, op welke manier met de data uit de digitale meters dient te worden omgegaan en op welke manier de uitrol zal verlopen. Het het recht op compensatie gedurende 15 jaar wordt vastgelegd voor bestaande en nieuwe decentrale productie-installaties tot en met 31 december 2020 en voor nieuwe installaties vanaf 1 januari 2021 wordt een alternatief compenserend systeem aangekondigd om investeringen in zonne-energie rendabel te houden. De voorstellen tot wijzigingen aan het energiedecreet in bijgevoegd voorontwerp van decreet geven hier uitvoering aan.

ADVIEZEN

Naar aanleiding van het goedkeuren van de conceptnota werd aan de VREG, SERV, Minaraad en de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer (CBPL) gevraagd hierover een

advies uit te brengen. Op die wijze waren de aandachtspunten gekend van bij de opmaak van het ontwerpdecreet en kon hier in een vroeg stadium rekening mee gehouden worden. Een groot deel van die aandachtspunten zullen pas bij het uitwerken van het Energiebesluit kunnen worden meegenomen.

Advies van de VREG

De VREG bezorgde zijn advies op 6 april. Hierin stelt de VREG vast dat de uitrolmodaliteiten zoals vermeld in de conceptnota overeen komen met de principes zoals vermeld in zijn eerder advies. De bijkomende suggestie wordt gedaan om reeds een digitale meter in budgetmeterfunctionaliteit te plaatsen zodra klanten bij de distributienetbeheerder terecht komen. Het is duidelijk dat de nieuwe generatie van gereguleerde marktprocessen meer rekening zullen houden met de toekomstige beschikbaarheid en de nieuwe functionaliteiten van digitale meters. Eén van de voordelen van deze nieuwe marktprocessen is de beschikbaarheid van een prepaid-functie. Dit facet is tevens meegenomen in de totstandkoming van een armoedetoets die in overleg met de armoedeorganisaties werd uitgewerkt. Belangrijk zijn ook de resultaten van een proefproject rond de digitale budgetmeters. Aangezien het proefproject nog loopt, kunnen de resultaten hiervan nog niet meegenomen worden in de armoedetoets of andere voorstellen. Er kan dan ook besloten worden dat, zoals de conceptnota ook stelt, de digitale meteroperator een voorstel moet doen omtrent de verdere functionaliteiten voor de uitrol van digitale budgetmeters.

De VREG verduidelijkt tevens in zijn advies ook nog enkele figuren, de terminologie en de architectuur van het meetsysteem. Hij stelt voor om de digitale meter uit te rusten met een 'future proof' P1 poort die met een veel hogere frequentie (4 tot 8 kHz) meetwaarden beschikbaar kan stellen. De Vlaamse Regering is deze bezorgdheden genegen. De basisfunctionaliteiten zoals beschreven in de conceptnota "Digitale meters: uitrol in Vlaanderen" zullen verder verduidelijkt worden in het Energiebesluit. De Vlaamse Regering heeft in de conceptnota gekozen voor een geleidelijke uitrol van de digitale meter, op basis van functionaliteiten die gangbaar zijn op de markt met digitale meters. Noch uit het advies van VREG, noch uit de kostenbaten analyse blijkt op vandaag wat de financiële impact is van deze 'future proof' digitale meter, zowel binnen de kostenbatenanalyse als naar de impact op de distributienettarieven.

Wat betreft submeters kan de VREG de algemene visie van de Vlaamse Regering volgen, met name dat submeters (bijvoorbeeld voor energie-efficiëntie diensten) private meters zijn in de brede betekenis en dat het beheer van submeetgegevens (meetgegevens van submeters) best wordt overgelaten aan de netgebruiker of de door hem aangestelde commerciële partijen. De VREG volgt deze visie echter niet wanneer het gaat over (sub)meetgegevens die gebruikt worden voor gereguleerde processen. De regulator stelt voor om in die gevallen gebruik te maken van een 'energiemarkt faciliterende submeter' die wel gereguleerd wordt. In het decreet wordt al ingegaan op deze verzuchting door de nodige rechtsgrond te voorzien voor wat de 'energiemarkt faciliterende submeter' betreft.. De modaliteiten en een verdere verfijning van de visie van de Vlaamse Regering, in het bijzonder voor het spanningsveld tussen private meters versus submeters voor het gebruik van gereguleerde processen, wordt voorzien in de uitwerking van het Energiebesluit, ter uitvoering van dit voorstel van Energiedecreet.

De VREG onderschrijft in haar advies met betrekking tot de conceptnota digitale meters de ambitie van de Vlaamse Regering om de prosumant te compenseren voor de mogelijke nadelige effecten die invoering van de digitale meter met zich meebrengt. De regulator stelt dat "het verdwijnen van het recht op compensatie, na afloop van bepaalde periode of vanaf het moment van de plaatsing van een slimme meter, de uitrol van de slimme meters maatschappelijk in een negatief daglicht zal plaatsen.". Echter, de VREG heeft fundamentele vragen bij het voorgestelde 'verworven recht op compensatie' en somt daarbij 5 nadelige effecten op van deze maatregel.

De VREG is van mening dat de compensatieregeling geen rekening houdt met de werkelijke waarde van de zelfgeproduceerde elektriciteit op een bepaald moment. Ten tweede stimuleert de regeling volgens de VREG de prosumant niet om een actieve rol op te nemen in de energiemarkt.

Ook meent hij dat de compensatieregeling prosumenten niet aanzet tot een grotere gelijktijdigheid van productie en verbruik na te streven. Daarnaast reikt deze maatregel volgens de VREG geen oplossingen aan om ongewenste, dure capaciteitsuitbreidingen van het elektriciteitsnet te vermijden. Tot slot argumenteert de regulator dat in dergelijke compensatieregeling prosumenten niet onderhevig zijn aan kostenreflectieve tarieven en dat niet-prosumenten een “buitensporig” aandeel van de tarieven moeten dragen.

Ook stelt de VREG dat de voorgestelde regeling wellicht niet conform de plannen van de Europese Commissie is die zij voorstelt in het ‘Clean Energy for all Europeans Package’. Verder heeft de VREG vragen of het al dan niet de bevoegdheid is van de Vlaamse regelgever om compensatie toe te laten voor alle componenten die vandaag via de “technische compensatie” worden verrekend.

Ten eerste kan men argumenteren dat het in rekening brengen van de injectie bij de afname wel een verworven recht is van de consument. Hoewel inderdaad enkel het recht op een aangepaste meetinstallatie wordt toegekend in het Technisch Reglement Distributie Elektriciteit (TRDE), kan dit geïnterpreteerd worden als een bewuste beleidskeuze. Op het moment van goedkeuren van de laatste versie van dit reglement (8 januari 2016) zijn verschillende type meters in gebruik bij de distributienetbeheerders (bv. ferrarimeters die terug kunnen draaien, ferrarimeters die niet terug kunnen draaien, bidirectionele meters, slimme meters, etc.). Toch heeft elke elektriciteitsdistributienetgebruiker met een productie-installatie met een maximaal AC-vermogen van 10 kVA het recht om de meetinstallatie te laten aanpassen zodat de injectie van elektriciteit in rekening kan gebracht worden met de afname. Hoewel het systeem van compensatie voortvloeit uit de technische onmogelijkheid van de meetinrichting om de werkelijke afname te bepalen, is dit slechts het geval bij één type meter. Het TRDE is echter in deze zeer duidelijk: iedere elektriciteitsdistributienetgebruiker met een productie-installatie met een maximaal AC-vermogen van 10 kVA heeft het recht op dit specifiek type meter en bijgevolg dus ook op de verrekening van de injectie met de afname. Dit recht staat los van de initieel geplaatste meetinrichting, die eventueel wel de werkelijke afname in rekening kan brengen. Hieruit vloeit dan ook de noodzaak om de prosumant niet abrupt dit recht te ontnemen maar een billijke transitieperiode in te stellen.

Verder kan gesteld worden dat de voorgestelde compensatieregeling slechts een beperkte invloed zal hebben op de ontwikkeling van nieuwe diensten en technologieën op de energiemarkt, gelet op het feit dat de termijn van 15 jaar begint te lopen vanaf het moment van aanmelding van de decentrale productie-installatie. Dit betekent dat de eerste installaties hun recht op compensatie zullen verliezen kort na de plaatsing van de digitale meter. Tussen 5 en 8 jaar na de invoering van de digitale meter zal reeds het grootste deel van de decentrale productie-installaties geen gebruik maken van de compensatieregeling en dus de nood aan nieuwe diensten en technologieën verder activeren.

Dit zorgt er dus voor dat de eerste vier nadelige effecten die de VREG opsomt in zijn advies voor de grootste groep prosumenten verdwijnt op relatief korte termijn en deze nadelen dus niet opwegen ten opzichte van de rechtsonzekerheid die zou ontstaan bij het onmiddellijk verdwijnen van het recht op compensatie. Wat betreft het vijfde nadeel: de nood aan kostenreflectieve tarieven; de VREG geeft zelf al aan dat dit grotendeels wordt opgevangen door het prosumententarief, waarvan kan verwacht worden dat de VREG dit zal laten bestaan voor die decentrale productie-installaties die gebruik maken van de voorgestelde compensatieregeling.

Wat betreft de voorstellen van de Europese Commissie wordt gesteld dat deze tot op heden geen juridische waarde hebben en nog voorwerp zijn van de Europese besluitvormingsprocedure. Het is daarom niet opportuun om beleid hier reeds op af te stemmen. Echter, kan ook kan worden opgemerkt dat de Europese Commissie in deze plannen aangeeft dat, wat betreft de ondersteuning voor hernieuwbare energie, aanpassingen die een negatieve impact kunnen hebben op de rechten van de producent (al dan niet prosumant) niet wenselijk zijn.

De Vlaamse Regering verwelkomt de suggesties van de regulator voor een alternatief compenserend systeem voor de vervanging van het systeem van de terugdraaiende teller:

- *“Een toeslag op de tarieven die meer ruimte geeft aan de beleidsmaker om prosumenten financieel te stimuleren;*
- *Het opleggen van richtsnoeren (zoals voorzien in het Energiedecreet) aan de VREG ter bevordering van hernieuwbare energiebronnen;*
- *Aan de leverancier van de prosumant opleggen om de door de prosumant geïnjecteerde elektriciteit aan een door de beleidsmaker te bepalen minimum elektriciteitsprijs;*
- *Berekening van de GSC/WKK verplichting van leveranciers op basis van netto ipv bruto afname;*
- *...”*

De VREG merkt tevens op dat een verregaande samenwerking tussen de distributienetbeheerders op lange termijn ook een maatschappelijk risico in zich draagt. De onderlinge competitie die in de huidige tariefmethodologie voorzien is, wordt hierdoor uitgeschakeld, de VREG staat dan ook voor een grote uitdaging om er voor te zorgen dat zij samen, a.h.w. optredend als enige monopolist in Vlaanderen, kostenefficiënt blijven werken. De Vlaamse Regering deelt deze bezorgdheid ten volle.

Wat betreft de kosten geeft de VREG mee dat een studie lopende is voor de hervorming van de tariefstructuur. In de mate dat er beleidsbeslissingen genomen of in voorbereiding zijn over de digitale meter, zal hier ten gepaste tijde op ingespeeld worden.

Ten slotte eindigt het advies met een aantal bedenkingen in verband met de databeheerder en de datastromen. Wat betreft het oprichten van een aparte databeheerder, wijst de VREG er op dat dit een complexe constructie is met op het eerste zicht verregaande implicaties. Indien het gaat om een nieuwe speler op de energiemarkt betekent dit dat deze speler ook apart zou moeten worden gereguleerd. De databeheerder heeft een eigen takenpakket, moet aan (nog te bepalen) eigen voorwaarden voldoen en er zou in principe dan ook een eigen tarifair kader voor deze partij gecreëerd moeten worden. De VREG erkent de nood om een degelijk en onafhankelijk datamanagementmodel op te zetten en wijst op het belang voor partijen om rekening te houden met de beginselen van de privacyregelgeving.

Advies van de SERV en Minaraad

Op 10 april werd het gemeenschappelijk advies van beide adviesraden ontvangen. Ze beamen dat de vraag die op tafel ligt niet is óf digitale meters eraan komen, maar wel wanneer bij wie, waarom en hoe. De SERV en de Minaraad verzoeken om deze vragen onderbouwd en in overleg met doelgroepen te beantwoorden alvorens een definitieve beslissing te nemen over de uitrol van digitale meters in Vlaanderen.

Ten eerste vragen de raden om een visie op flexibilisering, een slim net en het energiesysteem uit te tekenen, om de beoogde doelen van de digitale meteruitrol hierin te expliciteren en om de achterliggende problemen te documenteren.

De Vlaamse Regering erkent de vraag om een visie en kader uit te werken rond flexibilisering. De digitale meter is een instrument om de energietransitie naar een slim net mee te helpen vormgeven. Aangezien de impact van flexibiliteitsmechanismen een bredere impact hebben (op marktprocessen, tarieven, regelgeving, ...) wordt op dit moment geopteerd om een apart kader te creëren rond flexibiliteit en dit niet te laten samenspannen met de uitrol van de digitale meter.

In een tweede luik wordt heel wat aandacht besteed aan de kostenbaten analyse (KBA) en worden diverse suggesties gedaan voor opname in de analyse of voor bijkomend alternatief onderzoek. Concreet suggereren de raden om ook de uitrol te onderzoeken bij niet-huishoudelijke verbruikers

die nog geen digitale meter hebben, huishoudelijke grootverbruikers, cabines en locaties met dreigende netcongestie. Ze vragen ook om naast een scenario met een verplichte uitrol een opt-outpiste te onderzoeken waarbij (sommige) gebruikers (in bepaalde gevallen) het recht om een digitale meter te weigeren en/of om de communicatiefunctie van de digitale meter te laten uitschakelen. De SERV vraagt om naast de gezamenlijke uitrol van digitale gas- en elektriciteitsmeters ook andere uitrolvarianten te bekijken, meer bepaald ook afzonderlijke uitrollen van digitale elektriciteitsmeters en digitale gasmeters; een gezamenlijke uitrol met digitale watermeters (en warmtemeters); een uitrol gecombineerd met een rondgang door Vlaanderen om kwetsbare bewoners aan te zetten om energiebesparende maatregelen te nemen; een uitrol gecombineerd met de rondgangen voor de omschakeling van hoog- naar laagcalorisch gas.

In het kader van de KBA hechten de raden veel belang aan een uitgebreide documentatie en staving van de kosten- en batenposten nu en in de toekomst. Concreet vragen de raden een sterk verhoogde transparantie over de huidige kostenstructuur van de netbeheerders; onderbouwde inschattingen van de toekomstige evoluties van (vermeden) kosten en baten; bijzondere aandacht voor en documenteren van de verwachte energiebesparing; nader onderzoek naar kosten, baten, potentiële en hefboomen voor vraagsturing; een uitgebreide toelichting van de verwachte databaten zowel voor het netbeheer als voor consumentenanalyse; het nader in kaart brengen en documenteren van de baten van de verhoogde flexibiliteit in het systeem door een actieve deelname van afnemers in de diverse segmenten. Deze elementen zijn in de KBA mee opgenomen of worden door verder studiewerk uitgeklaard.

In de conceptnota is er gevraagd om de kosten-baten studie van 2014 te laten actualiseren zodanig dat die overeenstemt met de gegevens die geformuleerd werden in de conceptnota. Binnen het beperkte kader en tijdsbestek dat vooropgesteld was, stelt de Vlaamse Regering vast dat er maximaal rekening werd gehouden met de vragen van de adviesraden.

Tot slot wijzen de raden nog op het belang van aanvullende kwantitatieve en kwalitatieve impactanalyses voor diverse actoren, financieringssituaties, op de werkgelegenheid, op energiearmoede, op de concurrentiepositie van Vlaanderen, lokale markten, ... Het betreft een oplisting van aandachtspunten, waar bij de uitrol rekening mee moet worden gehouden:

- Een maximale impact op de elektriciteitsprijs werd reeds berekend door de VREG in zijn kostenbaten analyse. Het betreft een maximale inschatting op basis van worst case scenario's;
- De impact op de certificaten systemen wordt continue gemonitord. In dit verband doet de VREG ook een suggestie in zijn advies mbt de GSC/WKK verplichting van leveranciers op basis van een netto ipv bruto afname (zie advies van de VREG);
- De kwalitatieve betrouwbaarheid van de digitale meters is een aandachtspunt, dit werd tijdens de totstandkoming van het decreet ook besproken met de netbeheerders. Ook het Vlaams Parlement heeft de minister hierop attent gemaakt via verschillende vragen om uitleg gesteld;
- De impact op de rendabiliteit wordt binnen dit ontwerp als cruciaal bestempeld. Binnen de bespreking van het advies van de VREG werd hier al uitvoerig op ingegaan;
- De armoedetoets werd intussen afgewerkt en toegevoegd als bijlage bij dit ontwerpdecreet.

Advies van de CBPL

Op 12 april bracht de CBPL haar advies uit. De Commissie vestigt in haar advies de aandacht op nieuwe Europese regelgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens. De general data protection regulation (GDPR) wordt van kracht op 25 mei 2018 en de Commissie raadt dan ook aan om hier nu al rekening mee te houden. De Commissie stelt in haar advies dat ruime bevoegdheden aan de Vlaamse Regering verleend worden om essentiële elementen te bepalen (partijen die toegang krijgen tot gegevens, doeleinden voor die gegevens, gevallen van plaatsingsplicht). Ze is van oordeel dat de gevallen van plaatsingsplicht, het beginsel dat de betrokkene zeggenschap over zijn

persoonsgegevens behoudt en waarborgen bij het toepassen van profilering en datamining best in het decreet dienen opgenomen te worden. De Commissie benadrukt verder dat de categorieën van gegevens en de doeleinden waarvoor ze kunnen worden gebruikt door de wetgever moeten worden bepaald. Deze uitwerking m.b.t. de energiemarkt is gebeurd in het decreet en is met name terug te vinden in het gewijzigde artikel 4.1.6 en de nieuwe artikels 4.1.8/4 en 4.1.8/5. Deze artikels bepalen welke categorieën van gegevens de netbeheerder en de databeheerder nodig hebben en voor welke taken. Verder staat er ook dat deze kunnen worden doorgegeven aan de andere marktpartijen, al dan niet afhankelijk van een machtiging van de gebruiker (bijvoorbeeld voor facturatie doeleinden).

Wat betreft de uitrol van de digitale meter adviseert de Commissie dat de gevallen waarvoor een plaatsingsplicht geldt, worden bepaald in het decreet. De uitrol is evenwel onlosmakelijk verbonden met de andere uitvoeringsbesluiten die de uitrol van de digitale meter regelen. Voor de coherentie en overzichtelijkheid van de regelgeving is het dan ook noodzakelijk dat deze elementen in het uitvoeringsbesluit worden geregeld. Bovendien wordt hoger ook verwezen naar de noodzaak om over te gaan tot een uitrol. Omwille van deze elementen is dan ook geopteerd om in het uitvoeringsbesluit de gevallen te bepalen waar een digitale meter moet worden geplaatst.

De Commissie adviseert dat het volgende wordt opgenomen namelijk dat de betrokkene in beginsel zijn zeggenschap behoudt over zijn persoonsgegevens uit de digitale meter conform de diverse plichten voorzien door de wetgever, tenzij op basis van gevallen en onder de voorwaarden en waarborgen bepaald door de wetgever en de uitvoeringsbepalingen ervan door de Vlaamse Regering. Dit is zo bepaald in het decreet. De Commissie wijst op de noodzaak tot het bepalen van waarborgen bij het toepassen van profilering en datamining door overheden. Hieraan wordt tegemoet gekomen met artikel 4.1.22/2, §5 dat aan alle partijen die toegang krijgen tot gegevens de verplichting oplegt te allen tijde de dataveiligheid te garanderen en te voldoen aan de privacywetgeving. De verantwoordelijkheid voor verwerking van gegevens is in artikel 4.1.8/4 toegewezen aan de databeheerder. De Vlaamse Regering kan reeds in het kader van het titel V van het Energiedecreet (energiefraude) nadere regels uitvaardigen met betrekking tot het gebruik van de gegevens die voortvloeien uit het gebruik van technieken als datamining of profilering. Deze regels zullen minstens richtlijnen bevatten op het vlak van de verantwoordelijkheid van de verschillende leveranciers van data en van de netbeheerders inzake dataverwerking, op vlak van de aard van deze verwerking, de categorieën verwerkte gegevens en de bewaring van de gegevens.

De Commissie benadrukt dat de GDPR niet enkel geldt voor het databeheer of de betrokken eindafnemer maar dat deze voor alle verwerkers of verwerkingsverantwoordelijken in de (energie)markt geldt met bijhorende plichten en beginselen. GDPR is van toepassing op alle partijen.

Ze wijst op de nood aan duidelijkheid qua legitimiteit onder de privacywet voor alle afzonderlijke gebruiksdoelstellingen van de gegevens uit de digitale meter. In haar advies wijst ze ook op de noodzaak van continue risico-opvolging en het opstellen van een risicobeheerssysteem en stelt vast dat hier in de conceptnota de nodige aandacht aan geschonken wordt. De Commissie is ook positief over het feit dat in de conceptnota een meldplicht voor beveiligingsinbreuken aangekondigd wordt en wijst op conformiteit met betrokken artikelen uit de GDPR. Volgens de Commissie dient nog meer aandacht gegeven te worden aan het uitwerken van een centraal toegangsbeheer voor de data uit de digitale meters. Er wordt dan ook uitdrukkelijk voorzien dat zowel databeheerder als netbeheerder, als beheerder van de slimme meterketting duidelijke risicobeheersingssystemen moet opzetten met betrekking tot beheer en verwerking van gegevens en de impact van alle actoren die tussenkomen in deze slimme meterketting. Verder gelden er administratieve boetes in geval van vastgestelde inbreuken. Ten slotte vallen de marktspelers integraal onder het toepassingsgebied van de GDPR en dienen zij zich hier dan ook aan te conformeren. Bovendien is de databeheerder de rechtstreeks aanspreekbare partij als er een fout zit in de gegevenswerking en is deze verantwoordelijk voor de correcte verwerking, alsook voor het geven van toegang aan de eigenaar van zijn data om deze te beheren en eventueel te verbeteren.

Wat betreft de notie van 'trusted third party' in de conceptnota wordt gesteld dat een centraal dataprotectiebeleid en de nodige waarborgen dienen opgezet te worden voor verwerking van gegevens. Ze suggereert dat het Energiedecreet een regeling kan opzetten naar analogie met de reglementering van authentieke bronnen en met een open data luik voor geanonimiseerde gegevens. De Commissie stelt verder dat er nood is aan verhoogde zeggenschap door de betrokkene via bijkomende transparantie van verwerkingen en verduidelijking van Vlaamse reglementering inzake onderzoekshandelingen. In het decreet wordt in uitvoering hiervan dan ook voorzien in een aanwijzing en taakaflijning voor een databeheerder die aangewezen wordt als de verantwoordelijke partij voor het beheer, verwerking en bewaren gegevens. Deze databeheerder bewaart de gegevens die nodig zijn en geeft ze door aan de partijen die er nood aan hebben. Zo worden de gegevens enkel bewaard bij en doorgegeven aan de partijen die hieraan nood hebben. De netbeheerders hebben bijv. ook nood aan data. De beheersmatige en/of juridische onafhankelijkheid wordt verduidelijkt in de criteria waaraan en kandidaat-databeheerder moet voldoen om te worden aangewezen als databeheerder. Deze zaken hebben betrekking op zowel de technische en organisatorische onafhankelijkheid. De databeheerder is ook onderhevig aan schadevergoedingsplichten. De databeheer is ook een gereguleerde partij. Deze staat onder toezicht en controle van de VREG. Tot slot worden de tarieven voor het databeheer gereguleerd.

Inzake de plaatsingsplicht van een digitale meter wijst de Commissie er op dat dit in de zin van de GDPR geen aanvaardingsplicht mag betekenen van alle (commerciële) functionaliteiten van de digitale meter. Ze adviseert de opmaak van een sectorale gedragscode en privacychecklist om te stimuleren dat de betrokkenen geïnformeerd worden. Zoals reeds gesteld, wordt duidelijk voorzien dat de gebruiker eigenaar is over zijn meetdata. Specifiek met betrekking tot de energiemarkt en de gegevens uit de digitale meter zijn de doeleinden en noodzakelijke gegevens die de databeheerder en netbeheerder nodig hebben of mogen doorgeven duidelijk afgelijnd in decreet. Verder kunnen andere partijen toegang krijgen mits toestemming (bijv. afsluiten contract). Verder uitwerking van deze toestemmingen wordt bepaald in de uitvoeringsbepalingen. Bovendien worden deze ook reeds elders geregeld in wetgeving.

Tot slot adviseert de Commissie nog om naast toegang tot eigen gebruiksgegevens ook de nodige aandacht te besteden aan de concrete toepassing van rechten van toegang en verbetering van de betrokkenen tot de andere elementen dan de eigen gebruiksgegevens. Dit is zo opgenomen en wordt verder concreter uitgewerkt in de wijziging van het Energiebesluit.

KOSTENBATENANALYSE

Naar aanleiding van de vraag van de Vlaamse Regering in de conceptnota actualiseerde de VREG de kosten-batenanalyse over de uitrol van digitale meters. Deze werd op 18 mei op zijn website gepubliceerd.

In de KBA werd onderzocht voor Vlaanderen als geheel of de positieve effecten groter zijn dan de kosten en de impact op verschillende spelers (distributienetbeheerders, verbruikers, overheid, milieu en maatschappij, energieleveranciers en producenten). De analyse bekijkt het verschil tussen een nulsituatie (klassieke meters) en een éénsituatie (invoering van digitale meters). Voor de invoering van digitale meters werden twee scenario's onderzocht :

Een uitrol zoals beschreven in de conceptnota: een snelle uitrol bij prosumenten en budgetmeters, en een meer geleidelijke uitrol op het ritme van nieuwbouw, metervervanging, ingrijpende renovatie en plaatsing op aanvraag bij de overige netgebruikers en een snellere uitrol.

Globaal gezien zijn de baten voor de maatschappij ruim hoger dan de kosten: + 336 miljoen euro voor een uitrol van digitale meters over 20 jaar. Kosten en baten worden aan verschillende spelers toegewezen. Omdat bepaalde spelers (de distributienetbeheerders in de eerste plaats) hun netto kosten kunnen doorrekenen, is het belangrijk dat de afnemers ook effectief de baten kunnen genieten. Deze baten of voordelen kunnen in de eerste plaats volgen uit een verandering

in verbruiksgedrag: energie besparen en verschuiven in de tijd bijvoorbeeld. Daarnaast meent de VREG ook dat de marktwerking een positieve impuls kan krijgen door de plaatsing van digitale meters, en dat ook deze baten voor een deel naar de afnemers kunnen terugvloeien.

De VREG berekende het effect op de distributienettarieven voor elektriciteit en aardgas als gevolg van de verhoogde kost voor de distributienetbeheerders. De basis van de berekening is de huidige tariefstructuur. Bij een uitrol op 20 jaar is het maximale effect voor een gemiddeld gezin 16,36 €/jaar voor elektriciteit en 11,59 €/jaar voor aardgas.

Deze berekeningen gaan ervan uit dat alle kosten gelijkmatig over alle klanten verdeeld worden. Hierdoor is de impact op de tarieven hoogstwaarschijnlijk overschat. Voor de impact op de globale energiefactuur moet ook rekening gehouden worden met de lagere energiekost door het actief gebruik van de digitale meter door de klant. In het geval van een snellere uitrol is het effect op de tarieven groter. Naast dit tarifaire effect heeft een versnelde uitrol bij alle klanten op 10 jaar nog een aantal nadelen zoals de tijdelijk sterk verhoogde inzet van personeel bij de netbeheerders.

De KBA concludeert dat de uitrol van digitale meters voor de volledige maatschappij een juiste en berekende beleidsbeslissing is.

ARMOEDETOETS

Er werd een armoedetoets opgesteld die tot stand kwam op basis van een samenwerking het VEA, de VREG, het departement Omgeving en de sector armoedebestrijding, vertegenwoordigd door : het Netwerk tegen Armoede, Samenlevingsopbouw en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. Verschillende vergaderingen werden bijgewoond door het kabinet van de Vlaams minister voor Energie.

In deze armoedetoets wordt eerst de uitrol van de digitale meter, de beleidsdoelstellingen en de link met (energie-)armoede beschreven. Verder wordt de impact bekeken met betrekking tot drie verschillende pijlers, namelijk de ecologische pijler, de sociale pijler en de economische pijler. De impact wordt globaal gezien duidelijk positief ingeschat. De armoedeorganisaties uitten evenwel hun bezorgdheden met betrekking tot mensen in armoede omdat de impact voor hen moeilijk kwantificeerbaar is aangezien mensen in armoede in alle typecategorieën van verbruik vallen, gaande van hoogverbruik tot laagverbruik. De KBA toont een duidelijke maatschappelijke meerwaarde aan m.b.t. de uitrol van de digitale meter, maar de baten zijn volgens hen eerder beperkt of onduidelijk voor mensen in energiearmoede. Er wordt evenwel erkend dat er een voordeel kan zijn door snellere oplading of een verminderde stigmatisering.

In de armoedetoets worden dan ook vier bezorgdheden opgeworpen, namelijk:

- de impact op de tewerkstelling door het wegvallen van meteropname (voornamelijk laaggeschoolde beroepen);
- de (maximalistisch ingeschatte) stijging van de nettarieven en de beperkte mogelijkheden qua energiebesparing bij budgetmeterklanten omwille van het reeds gemonitord verbruik;
- het wegvallen van de fysieke handelingen wat zorgt voor het wegvallen van contactmomenten (plaatsen meter, aansluiten meter, enz.);
- het nog onduidelijke effect van de verhoogde complexiteit voor mensen in armoede omdat de resultaten van het proefproject digitale meter nog niet voorhanden is.

Er worden dan ook vier aanbevelingen naar voor geschoven:

- het ontwikkelen van tools (bijv. een in-home display) die het mogelijk maken om door visualisatie van verbruik ook effectief energiebesparing te kunnen verkrijgen bij mensen in armoede;
- een sociale correctie die de solidarisering en het prijsverhogend effect neutraliseert;
- het meenemen van de aanbevelingen die voortkomen uit het proefproject “digitale budgetmeters”;

- de aanbeveling om ondanks de verhoogde digitalisering de persoonlijke dienstverlening niet uit het oog te verliezen.

Deze aanbevelingen zullen in het latere proces (voornamelijk bij de redactie van het uitvoeringsbesluit) behandeld worden. In deze fase van het proces is de decretale grondslag aan de orde. In het decreet is er opgenomen dat er voor het datasysteem aparte tarieven zullen worden opgesteld. Naast het voordeel dat deze tarieven zo uiterst transparant zullen zijn, worden deze niet aangerekend aan de klanten maar aan de (markt)partijen die beroep doen op deze databeheerder. Deze tarieven zullen dus niet in de nettarieven worden opgenomen, zoals verkeerdelijk beweerd wordt in de armoedetoets.

De impact van het solidariseren van de kost van de budgetmeter is momenteel aanzienlijk groter aangezien de huidige budgetmeter veel duurder is dan de digitale meter met budgetmeterfunctie. Verder werpt de armoedetoets een aantal andere elementen op die zullen bekeken worden bij de opmaak van de uitvoeringsbesluiten, en dit voor zowel de uitrol als voor het gebruik van de meterdata. Zo zal er rekening worden gehouden met het wegvallen van contactmomenten en aandacht worden besteed aan duidelijke regelgeving i.v.m. communicatie tussen de DNB en zijn klant. Waar nodig en mogelijk zullen de SODV's worden bijgestuurd. Verder zal deze nood aan persoonlijke dienstverlening worden meegenomen in de uitwerking van het nieuwe takenpakket van de energiehuizen. Er kunnen eventueel ook aanbevelingen worden gedaan naar de OCMWs toe.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de armoedetoets enkel de digitale meter als focus heeft en geen rekening houdt met reeds bestaande flankerende maatregelen, zoals de energielening en extra hoge premies voor energiebesparende werken. Deze zijn er net op gericht om bij de sociale doelgroep structurele energiebesparing te verkrijgen.

WIJZIGINGEN AAN HET ENERGIEDECREET

Om een uitrol van digitale meters in Vlaanderen mogelijk te maken, worden wijzigingen van de regelgeving (Energiedecreet) voorgesteld. Het betreft met name:

- Aanpassen van definities voor databeheerder en digitale meter. -
- Het goedkeuren van de tarieven voor databeheer en het vaststellen van de berekeningsmethodes hiervoor toevoegen als taak van de VREG;
- Het mogelijk maken dat databeheerder voor de uitvoering van zijn activiteiten gebruik kan maken van een werkmaatschappij;
- Een aanpassing van de taken van de netbeheerder zodat hier ook de plaatsing en beheer van digitale meters onder valt en het aflezen van de meter als taak wordt geschrappt;
- Aanpassing aan de lijst van voor het netbeheer strategische en vertrouwelijke aangelegenheden waarbij de netbeheerder met eigen personeel en middelen of via een werkmaatschappij voor de voorbereiding van de beslissingen zorgt;
- De netbeheerder uitsluiten van activiteiten inzake de productie van eender welke energiedrager
- De aanwijzing van de databeheerder door de Vlaamse regering op voorstel van de minister;
- De introductie van een procedure met voorwaarden die vervuld moeten zijn tot aanwijzing en beëindiging van de aanwijzing van de databeheerder;
- Het opnemen van een limitatieve lijst van taken van de databeheerder;
- Het definiëren van voor het databeheer strategische en vertrouwelijke aangelegenheden waarvoor de databeheerder beroep moet doen op eigen personeel en middelen voor beslissingen hierover;
- De databeheerder uitsluiten van het aanbieden van commerciële diensten
- Instellen van vergoedingsplichten van de databeheerder bij een inbreuk in verband met de gegevens die de databeheerder beheert, valideert en bewaart;
- Toevoegen van databeheerder en digitale meter in de bewoording van relevante artikels;

- Vastleggen van de procedure voor het vaststellen van de tarieven voor het databeheer;
- Een bijzondere administratieve boete opgelegd door de VREG voorzien voor zij die de verkregen gegevens aanwenden op een wijze die niet in overeenstemming is met de bepalingen van dit decreet en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten;
- Voor bestaande en nieuwe decentrale productie-installaties met een maximaal AC-vermogen van 10 kVA tot en met 31 december 2020 het recht op compensatie voorzien gedurende 15 jaar;

De memorie van toelichting geeft een algemene en artikelsgewijze toelichting bij het decreet.

2. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE BEGROTING VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

De wijzigingen aan het ontwerp van decreet hebben geen impact op de begroting.

3. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP DE LOKALE BESTUREN

1. Personeel: het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op het personeel van de lokale besturen.

2. Werkingsuitgaven: het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op de werkingsuitgaven van de lokale besturen.

3. Investerings en schuld: het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op de schuld van de lokale besturen. De netbeheerders zijn momenteel reeds bezig met het organiseren van een aanbesteding voor de vormgeving en de aankoop van digitale meters. Aangezien het juist de Vlaamse Regering is die conform artikel 4.1.22/2, §3 van het Energiedecreet de voorwaarden waaraan deze digitale meters moeten voldoen, zal vastleggen, heeft het echter geen zin dat zij tot gunning overgaan alvorens deze voorwaarden bekend zijn. Een voorlopige timing voor de definitieve goedkeuring van een dergelijk besluit wordt vooropgesteld tegen eind januari 2018.

4. Ontvangsten: het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op de ontvangsten van de lokale besturen.

5. Conclusie: het voorstel legt rechtstreeks geen extra financiële verplichtingen op voor de lokale besturen.

4. WEERSLAG VAN HET VOORSTEL OP HET PERSONEELSBESTAND EN DE PERSONEELSBUDGETTEN

Het voorstel van beslissing heeft geen bijkomende impact op de lopende processen en activiteiten van de Vlaamse overheid, behoudens potentieel op de VREG. De VREG is echter een parlementaire instelling die onder de voogdij valt van het Vlaams Parlement en waarvan het budget en het personeelsbestand worden geregeld via specifieke procedures uit het Energiedecreet die buiten de bevoegdheid van de Vlaamse Regering vallen. Dit is dan ook een materie die in de schoot van het Parlement moet worden geregeld.

Het akkoord van de minister, bevoegd voor de bestuurszaken, is derhalve niet vereist.

5. KWALITEIT VAN DE REGELGEVING

1 Het bijgaande voorontwerp van decreet werd aangepast aan het wetgevingstechnisch en taalkundig advies nr. 2017/134 van 3 mei 2017.

2 Bijgevoegd voorontwerp van decreet valt buiten het toepassingsgebied van de reguleringsimpactanalyse (RIA). De Vlaamse regelgever heeft immers geen vrije politieke beleidsruimte meer gezien de bepalingen die opgenomen zijn in het Regeerakkoord en de beleidsnota energie (zie hoger) die de uitrol van digitale meters reeds aankondigen. In de goedgekeurde conceptnota en bijhorend akkoord werden de verdere krijtlijnen vastgelegd waarvan dit decreet de juridische vertaling vormt.

Voor de precieze modaliteiten van de uitrol die via wijzigingsbesluit geregeld zullen worden, bestaat wel nog meer politieke beleidsruimte. De opmaak van een RIA wordt dan ook op dat moment verwacht.

6. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1. haar principiële goedkeuring te hechten aan bovengenoemd voorontwerp van decreet en aan de bijbehorende memorie van toelichting;
2. de Vlaamse minister, bevoegd voor het energiebeleid:
  - 2.1. over voornoemd voorontwerp van decreet het advies in te winnen van de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG), de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen (Mineraad), de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Commissie ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, met verzoek het advies mee te delen binnen een termijn van vijfenveertig dagen,
  - 2.2. te machtigen te beoordelen of voornoemde adviezen aanleiding kunnen geven tot aanpassing van de heden door de Vlaamse Regering principieel goedgekeurde tekst,
  - 2.3. te gelasten over voornoemd voorontwerp van decreet het advies in te winnen van de Raad van State, met verzoek het advies mee te delen binnen een termijn van dertig dagen, zoals bepaald in artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State als de Vlaamse minister oordeelt dat voornoemde adviezen geen aanleiding geven tot aanpassing van de heden door de Vlaamse Regering principieel goedgekeurde tekst.
3. De Vlaamse minister, bevoegd voor het energiebeleid te gelasten met de uitwerking van een alternatief compenserend systeem na 2021 zodat het voldoende aantrekkelijk blijft voor de prosumant om te investeren in zonnepanelen.

De Vlaamse minister van Begroting, Financiën en Energie

Bart TOMMELEIN

Bijlagen:

- het principieel goed te keuren ontwerp van decreet;
- de memorie van toelichting;
- het advies van de Inspectie van Financiën.
- Het begrotingsakkoord
- De armoedetoets